

شماره سوم

مهر ۱۴۰۲



# سبج

نشریه دانشجویی سلامت در بلایا و حوادث

هفته جهانی کاهش خطر بلایا  
#۱۳ اکتبر

13 OCTOBER 2023  
INTERNATIONAL DAY  
FOR DISASTER REDUCTION

7

# تاب آوری برای همه  
# مبارزه با نابرابری برای آینده ای  
تاب آور

13 OCTOBER 2017  
INTERNATIONAL DAY  
FOR DISASTER REDUCTION



**نشریه داخلی انجمن علمی سلامت در بلایا و حوادث**  
**دانشکده بهداشت و ایمنی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی**

شماره سوم  
مهر ماه ۱۴۰۲

در این شماره خواهیم خواند:

**همکاران این شماره از نشریه سبج:**

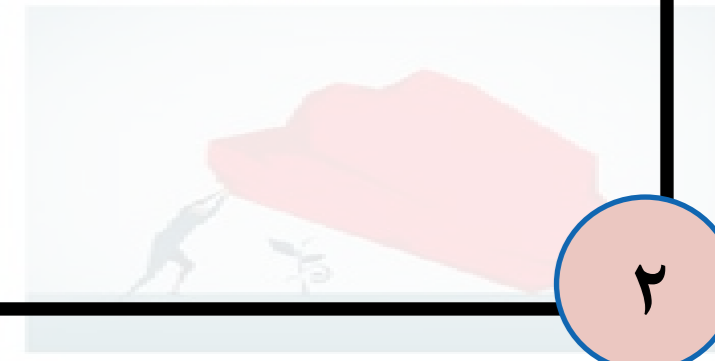
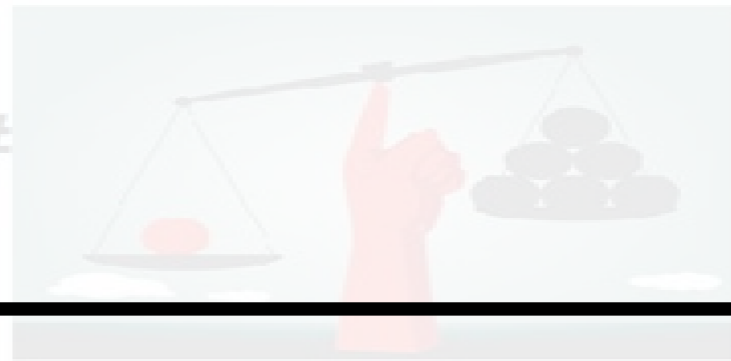


۴	سخن سردبیر
۵	پیشینه نابرابری بی رحمانه بلایا
۸	پیام آنتونیو گوتریش دبیرکل سازمان ملل متحد
۹	مضامین کاهش خطر بلایا
۱۱	نگاشت تاب آوری برای اهداف توسعه پایدار
۱۲	نقش تاب آوری در عبور از بلایای طبیعی
۱۳	مروری بر مفاهیم و کارکرد تاب آوری جوامع در برابر بلایا و حوادث
۱۵	نشانه های تاب آوری
۱۶	نوع شناسی و انواع تاب آوری

# تاب آوری برای همه

# مبارزه با نابرابری برای آینده ای

تاب آور





## سخن سردیر



با توجه به فرار گرفتن در ایام هفته جهانی کاهش خطر بلایا که هر ساله در تاریخ ۱۳ اکتبر شروع می شود، در این نسخه به اهداف این رویداد جهانی مهم که افزایش آگاهی در مورد اهمیت کاهش خطرات مرتبط با بلایا است، می پردازیم. از دلایل آن هم یادآوری مسئولیت جمعی ما در حفاظت از جوامع خود در برابر خطرات طبیعی و انسان ساز است. بزرگداشت چنین ایامی فرصتی را برای دولت ها، سازمان ها و افراد فراهم می کند تا گرد هم آیند، دانش را به اشتراک بگذارند، و اقدامات پیشگیرانه را برای کاهش خطرات، افزایش آمادگی و ارتقای توسعه پایدار انجام دهند. روز و هفته جهانی کاهش خطر بلایا به عنوان یک پلت فرم قدرتمند برای دفاع از استراتژی ها، سیاست ها و اقدامات موثری است که می تواند به نجات جان انسان ها، محافظت از معیشت و ایجاد آینده ای امن تر و تاب آورتر برای همه کمک کند. شعار امسال روز جهانی کاهش خطر تاب آوری برای همه و مبارزه با نابرابری برای آینده ای تاب آور است. تاب آوری برای همه جنبشی است که هدف آن ترویج تاب آوری به عنوان ابزاری برای مبارزه با نابرابری و ساختن آینده ای پایدارتر است. تاب آوری توانایی سازگاری و پیشرفت در مواجهه با ناملایمات است و برای افراد و جوامع، برای غلبه بر چالش ها و ایجاد دنیایی بهتر، ضروری است. با تمرکز بر تاب آوری، می توانیم به سمت آینده ای عادلانه تر و پایدارتر برای همه، تلاش کنیم. یکی از بخش های کلیدی، مبارزه با نابرابری برای آینده ای تاب آور است. ما می دانیم که نابرابری یک مانع بزرگ برای ایجاد تاب آوری است. هنگامی که گروه های خاصی در برابر تأثیرات تغییرات آب و هوایی، بی ثباتی اقتصادی و سایر بلایا، کنار گذاشته می شوند، آسیب پذیرتر می شوند. با مبارزه با نابرابری و ترویج برابری، می توانیم اطمینان حاصل کنیم که همه منابع و پشتیبانی لازم برای ایجاد تاب آوری و پیشرفت را دارند. اگر قرار است کاهش خطر بلایا موثر باشد و آینده ای تاب آور برای همه به ارمغان بیاورد، باید بپذیریم که کاهش خطر بلایا مسئولیت همه است و ما باید از جوامعی که بیشتر در معرض خطر هستند حمایت کنیم. با آرزوی رسیدن به جامعه ای تاب آور و مبارزه با نابرابری برای آینده ای تاب آور

## معرفی کمپین

در سال ۱۹۸۹، مجمع عمومی سازمان ملل متحد، ۱۳ اکتبر را به عنوان روز جهانی کاهش خطر بلایا (IDDRR) برای ترویج فرهنگ جهانی کاهش خطر بلایا تعیین کرد. روز جهانی فرصتی برای قدردانی از پیشرفت جهانی در پیشگیری و کاهش خطرات بلایا و خسارات است. نسخه ۲۰۲۳ اندکی پس از بررسی میان مدت چارچوب سندای برای کاهش خطر بلایا ۲۰۱۵-۲۰۳۰ صورت گرفت، جایی که مجمع عمومی سازمان ملل در ماه مه ۲۰۲۳ اعلامیه ای سیاسی برای تسریع اقدامات برای تقویت تاب آوری در برابر بلایا تصویب کرد. موضوع منتخب با چارچوب سندای، توافق بین المللی برای جلوگیری و کاهش تلفات در زندگی، معیشت، اقتصاد و زیرساخت های اساسی مطابقت دارد. چارچوب سندای تکمیل کننده توافقنامه پاریس در مورد تغییرات آب و هوایی است که هر دو چارچوب برای دستیابی به اهداف توسعه پایدار به هم مرتبط هستند. در سال ۲۰۲۳، روز جهانی به رابطه متقابل بین بلایا و نابرابری می پردازد. نابرابری و آسیب پذیری در برابر بلایا دو روی یک سکه هستند: دسترسی نابرابر به خدمات، مانند امور مالی و بیمه، بیشترین خطر را در معرض خطر بلایا قرار می دهد. در حالی که اثرات فاجعه نابرابری ها را تشدید می کند و بیشتر در معرض خطر را به سمت فقر سوق می دهد.

# تاب آوری برای همه

# مبارزه با نابرابری برای آینده ای تاب آور

## پیشینه نابرابری بی رحمانه بلایا

با افزایش خطر فزاینده بلایا، نابرابری ها هم تشدید می شود و آسیب پذیری را عمیق تر می کند. در مسیر کنونی، تا سال ۲۰۳۰، جهان با حدود ۱,۵ بلایای قابل توجه در روز مواجه خواهد شد. اکثر کشورهایی که با خطر بلایای بالا مواجه هستند نیز جزو کشورهایی هستند که بیشترین سهم از جمعیت را در زیر خط فقر ملی دارند. به عنوان مثال، گزارش ارزیابی جهانی در مورد کاهش خطر بلایا نشان داد که در بین ۲۰ کشور آسیب پذیر، ۹۰٪ کشورهای با درآمد متوسط و پایین با نرخ ملی فقر متوسط ۲۴٪ هستند. این در مقایسه با کشورهایی که در نقطه مقابل

مقیاس خطر قرار است. تحقیقات نشان می دهد فقرا هستند که از بلایا می بینند. از سال ۱۹۷۰ تا ملل دریافت مرگ و میر ناشی خطرات کم آبی حال توسعه رخ جهانی آماری را کرده است که ۸۲ میرهای ناشی از



۲۰۱۹، سازمان که ۹۱ درصد از آب و هوا و در کشورهای در داده است. بانک در اینباره منتشر درصد از مرگ و بلایا در کشورهای

با درآمد کم و متوسط رو به پایین رخ می دهد. کشورهایی که بیشترین تلفات ناشی از بلایا را متحمل می شوند، کشورهایی هستند که کمترین سهم را در این مشکل داشته اند. در واقع، نابرابری خطر بلایا را از کسانی که از ریسک پذیری سود می برند به کسانی که هزینه را متحمل می شوند، انتقال می دهد. افراد فقیر بیشتر در مناطق در معرض خطر زندگی می کنند و کمتر قادر به سرمایه گذاری در اقدامات کاهش خطر هستند. آنها اغلب دارای مسکن بی کیفیت و ناامن هستند. فقدان خدماتی مانند مراقبت های بهداشتی، حمل و نقل عمومی، ارتباطات و زیرساخت های اولیه وضعیت را تشدید می کند. برخی از جمعیت ها، مانند زنان، کودکان و افراد دارای معلولیت به طور متفاوتی تحت تأثیر اثرات بلایا قرار می گیرند. به عنوان مثال، در نپال، احتمال دریافت هشدارهای رسمی توسط زنان در مورد سیل قریب الوقوع در نپال حدود ۲۰ درصد کمتر از مردان بود. همچنین در زلزله بزرگ ژاپن شرقی در سال ۲۰۱۱، احتمال مرگ افراد دارای معلولیت دو برابر بیشتر بود. نرخ بالای مرگ و میر در میان گروه های در معرض خطر:

نرخ بالای مرگ و میر در میان گروه های در معرض خطر مستقیماً با طیف وسیعی از عوامل فقر مرتبط است. در حالی که افراد ثروتمندتر به وسیله بیمه، دارایی بیشتر و آمادگی و آگاهی بیشتر، تأثیر کمتری می پذیرند. بنابراین فقر هم علت و هم پیامد خطر فاجعه است. یک مطالعه بانک جهانی نشان داد که در حالی که فقرا ممکن است از نظر دارایی های فیزیکی کمتر ضرر کنند، اما به دلیل آمادگی کمتر، از دست دادن رفاه و قدرت درآمد، به طور قابل توجهی بیشتر از سایر طبقات تحت تأثیر قرار می گیرد. این از دست دادن درآمد، فقدان مکانیسم های مقابله و ناتوانی در مشارکت در اقتصاد محلی می تواند نابرابری های موجود را در درازمدت به طور قابل توجهی تشدید کند.

### فراخوانی برای اقدام:

چارچوب سندای برای کاهش خطر بلایا، خواستار «اقدامات اختصاصی تر باید بر روی مقابله با محرک های خطر فاجعه، مانند پیامدهای فقر و نابرابری متمرکز شود» و بیان می کند که: «کاهش خطر بلایا مستلزم مشارکت همه جامعه است. و مشارکت همچنین مستلزم توانمندسازی و مشارکت فراگیر، در دسترس و بدون تبعیض، توجه ویژه به افرادی است که به طور نامتناسبی از بلایا آسیب دیده اند، به ویژه فقیرترین افراد. دیدگاه جنسیت، سن، معلولیت و فرهنگی باید در همه سیاست ها و عملکردها ادغام شود و رهبری زنان و جوانان باید ارتقاء یابد. برای افزایش آگاهی در مورد نابرابری بی رحمانه فجایع و فراخوان برای مبارزه با نابرابری برای آینده ای تاب آور

### پیامهای کلیدی:

- فقر، نابرابری و تبعیض علل و پیامدهای خطر فزاینده بلایا هستند.
- نابرابری شرایطی را ایجاد می کند که مردم را در معرض بلایا آسیب پذیر و آسیب پذیر می کند و بلایا نیز به طور نامتناسبی بر فقیرترین و در معرض خطرترین افراد تأثیر می گذارد و در نتیجه نابرابری را بیشتر می کند. کاهش آسیب پذیری در برابر بلایا مستلزم پرداختن به این ابعاد است
- تا سال ۲۰۳۰، با پیش بینی های فعلی آب و هوا، جهان با حدود ۵۶۰ بلایا در سال مواجه خواهد شد. تخمین زده می شود تا سال ۲۰۳۰، ۳۷,۶۱ میلیون نفر دیگر در شرایط فقر شدید به دلیل تأثیرات تغییرات آب و هوایی و بلایای طبیعی زندگی کنند. «بدترین سناریوی» تغییرات اقلیمی و بلایا، ۱۰۰,۷ میلیون نفر را تا سال ۲۰۳۰ به فقر سوق خواهد داد.
- ما باید چرخه نابرابری فزاینده را بشکنیم.
- ما می توانیم از طریق برنامه ریزی دقیق و کاهش قرار گرفتن در معرض و آسیب پذیری افراد طراحی شده است، قدرت مخرب خطرات را مهار دیگر، از تبدیل آنها به فاجعه جلوگیری کنیم.
- کشورهای عضو باید تعهدات خود را برای دستیابی به چارچوب سندای و اهداف توسعه توسعه پایدار، به ویژه کاهش فقر و نابرابری، در حالی که فوراً به خطرات بلایا و آسیب پذیری با تمرکز بر آسیب پذیرترین جوامع رسیدگی کنند، اولویت بندی کنند.
- سرمایه گذاری بیشتر در جمع آوری و استفاده از داده های تفکیک شده، هم برای درک بهتر تأثیرات و قرار گرفتن در معرض بلایای نامتناسب و هم برای اطلاع رسانی برنامه های مقاوم سازی مورد نیاز است.
- تصمیم گیرندگان جهانی باید سیستم مالی ما را برای تامین مالی برای کشورهای آسیب پذیر از آب و هوا مناسب کنند. ما باید مقاومت اقتصادی را برای بیشترین خطرات ناشی از بلایا ارائه کنیم.
- ما باید اجرای ابتکار هشدارهای اولیه برای همه را تسریع کنیم تا اطمینان حاصل کنیم که همه افراد روی زمین در چهار سال آینده تحت پوشش هشدارهای اولیه قرار خواهند گرفت و با اولویت دادن به جوامع در معرض خطر بیشتر.
- کشورها باید درگیر مشارکت، ایجاد ظرفیت و توانمندسازی گروه ها در تمامی فرآیندهای تصمیم گیری DRR باشند. کشورها باید اطمینان حاصل کنند که بیشترین افراد در معرض خطر، از جمله زنان، افراد مسن و افراد دارای معلولیت به طور معنی داری شامل می شوند.

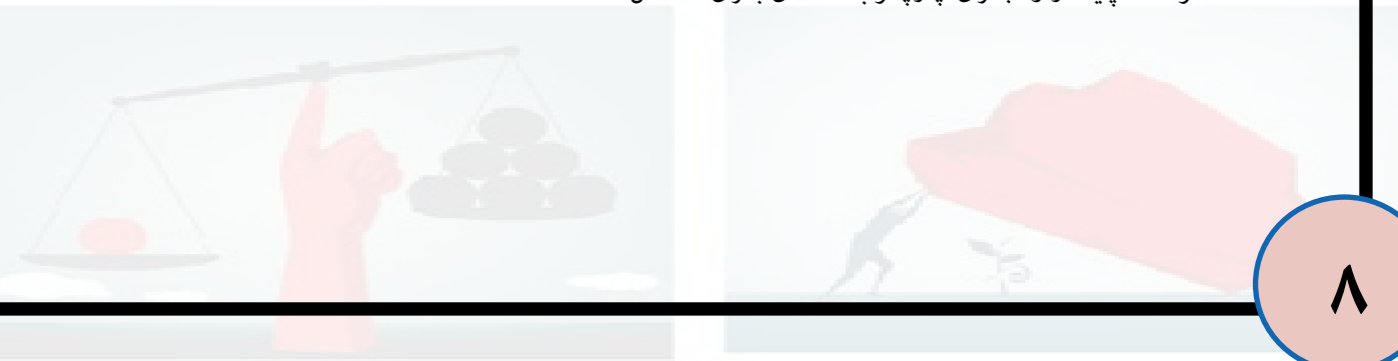


همانگی که برای در برابر آسیب کنیم - به عبارت

# پیام آنتونیو گوتریش دبیر کل سازمان ملل متحد به مناسبت روز جهانی کاهش خطر بلایا



سال ۲۰۲۳ رکوردهای دما را شکست و شاهد خشکسالی، آتش سوزی و سیل بی سابقه در سراسر جهان بود. فقر و نابرابری این بلایا را تشدید می کند. آنهایی که کمترین امادگی را دارند اغلب در معرض بیشترین خطر آب و هوایی قرار دارند. آنها ممکن است در مکان هایی زندگی کنند که بیشتر در معرض سیل و خشکسالی هستند. آنها منابع کمتری برای مقابله با آسیب و بازیابی از آن دارند. در نتیجه به طور نامتناسبی رنج می برند و ممکن است بیشتر به سمت فقر سوق داده شوند. مبارزه با نابرابری برای آینده ای تاب آور، موضوع روز جهانی کاهش خطر بلایا امسال است. کشورها باید با احترام به توافق پاریس، تلاش برای دستیابی به اهداف توسعه پایدار و اجرای چارچوب سندای برای کاهش



# مضامین کاهش خطر بلایا

موضوعات مرتبط با کاهش خطر بلایا (Disaster Risk Reduction) گسترده و فرابخشی هستند. اکثر موضوعات DRR بیش از یک موضوع را پوشش می دهند و برخی از موضوعات دارای درجه بالایی از همبستگی با سایر موضوعات هستند. در ادامه درباره موضوعات رایج DRR اطلاعات مفصلی، همراه با آخرین پیشرفت ها بحث شده است:

## محیط طبیعی

تغییر آب و هوا  
مزایای سازگاری، هزینه ها، اقدامات، ظرفیت؛ انعطاف پذیری آب و هوا، مقاوم سازی آب و هوا، مدیریت ریسک آب و هوا، تغییر اقلیم به عنوان یک محرک خطر بلایا.  
محیط زیست و اکوسیستم  
جنگل زدایی، اکوسیستم ها و مدیریت زیست محیطی، تخریب محیط زیست، ارزیابی اثرات زیست محیطی، INRM و استفاده از زمین.  
امنیت غذایی و کشاورزی

## توسعه انسانی و inclusion

توسعه ظرفیت  
استفاده از قابلیت، ارزیابی ظرفیت، پاسخ توسعه ظرفیت، یادگیری فردی، اجتماعی و نهادی، برنامه ریزی توسعه، آموزش و توسعه، تقویت و توسعه نهادی، ظرفیت های عملکردی، ظرفیت های فنی.  
کودکان و جوانان  
کاهش خطر بلایا با محوریت کودک، حفاظت از کودکان، کودکان بی سرپرست، اطلاع رسانی و مشارکت کودکان و جوانان، تاثیر بلایا بر کودکان و جوانان.  
جامعه مدنی/سازمان های غیر دولتی  
اقدام مدنی، اقدام اجتماعی جمعی، اقدام سازمان مبتنی بر جامعه (CBO)، اقدام مردمی، DRR یکپارچه، سازمان های غیردولتی و PVO.

## DRR مبتنی بر جامعه

ارزیابی آسیب پذیری جامعه، آمادگی واکنش جامعه در برابر بلایا، کاهش خطرات جامعه، ارزیابی ظرفیت محلی، نقشه برداری ریسک محلی.  
میراث فرهنگی

حفاظت از میراث، روش های سنتی، دانش، دانش، مسکن. شیوه ها و سیستم های مقابله با جوامع باستانی، مکانیسم های تاب آوری جامعه.

جنسیت  
جریان اصلی جنسیتی، آسیب پذیری جنسیتی، مدیریت ریسک فاجعه حساس به جنسیت.  
تحرك انسان  
مشارکت و حمایت از مهاجران، پناهندگان، آوارگان داخلی؛ مهاجرت ناشی از بلایا، مهاجرت آب و هوا، جابجایی برنامه ریزی شده.  
inclusion  
مشارکت، فراگیری، توانمندسازی، جمعیت های در معرض خطر، از جمله: کودکان، یتیمان، زنان، معلولان، سالمندان، بی خانمان ها، LGBT ها، مهاجران و غیره.  
تأثیرات اجتماعی و تاب آوری  
ظرفیت مقابله، تأثیرات فرهنگی، جذب ضرر، پذیرش ضرر، از دست دادن معیشت، تأثیرات روانی، حمایت روانی، آسیب پذیری اجتماعی.

## دانش علمی و وکالت

وکالت و رسانه  
حمایت و افزایش آگاهی عمومی، گزارش خطر بلایا، اطلاعات عمومی در مورد کاهش خطر بلایا، ارتباطات ریسک، رسانه های اجتماعی.  
دانش بومی  
سیستم هشدار اولیه بومی، پیاده سازی محلی، دانش، مهارت، دانش فنی؛ دانش سنتی، دانش بومی قابل انتقال.  
علم و تکنولوژی  
ابتکارات علمی، خروجی فناوری و نوآوری، اطلاع رسانی در زمینه سیاست گذاری و عمل، طراحی مشترک، تولید مشترک و ارائه مشترک دانش جدید.  
حاکمیت دولتی و اقتصاد  
اقتصاد DRR

ارزیابی خسارت و تلفات بلایا، تامین مالی، اثرات مالی، فقر، اثرات اجتماعی-اقتصادی، تحلیل هزینه و فایده، تامین مالی مبتنی بر پیش بینی.



- شکنندگی و درگیری بحران بشردوستانه، درگیری، پس از جنگ، ایجاد صلح، خشونت.
- حکومت
- پاسخگویی، توانمندسازی، هماهنگی، سیاست و چارچوب قانونی؛ پلتفرم های منطقه ای، ملی و محلی؛ همکاری فرامرزی
- بیمه و انتقال ریسک
- بیمه بلایا، بیمه اتکالی، اوراق قرضه بلایا، تامین مالی و اعتبار اضطراری، بیمه خرد، وام، صندوق ذخیره، تامین مالی ریسک، بیمه ریسک.
- بخش خصوصی
- مشارکت های تجاری برای DRR، اقدام مدنی و مشارکت عمومی-خصوصی، مسئولیت اجتماعی شرکت ها، مشارکت دولت و بخش خصوصی.
- **زیرساخت و خدمات حیاتی**
- زیرساخت های حیاتی
- سیستم ها و شبکه های ارتباطی، امکانات بهداشتی، پناهگاه های تخلیه اضطراری، عناصر سیستم های حمل و نقل، دفع زباله، منابع آب.
- آموزش و پرورش و ایمنی مدارس
- آموزش پیشگیری از بلایا و برنامه های درسی، تداوم آموزش، مدارس ایمن، مدیریت حوادث مدارس.
- امکانات بهداشتی و درمانی
- ظرفیت پزشکان، امکانات و خدمات بهداشتی، آمادگی، جنسیت، سلامت روان، حمایت روانی اجتماعی، بیمارستان های ایمن، پیشگیری از تروما.
- ایمنی سازه
- قوانین ساختمان، استانداردهای ساختمان، مصالح ساختمانی، ساخت و ساز، مقاوم سازی.
- ریسک و برنامه ریزی شهری
- شهرهای تاب آور، برنامه ریزی شهری، مدیریت شهری.
- **درک و مدیریت ریسک**
- مدیریت ریسک بلایا
- کاهش، آمادگی، پیشگیری، طرح کاهش ریسک، سیاست

# نگاشت تاب آوری برای اهداف توسعه پایدار

- ها و استراتژی ها؛ آمادگی و برنامه ریزی اضطراری، مدیریت ریسک فاجعه آینده نگر.
- هشدار زودهنگام
- انتشار هشدار و هشدار؛ سیستم هشدار پایان به انتها؛ نظارت، تحلیل و پیش بینی؛ سیستم هشدار اولیه مردم محور، سیاست ها و استراتژی ها.
- GIS و نقشه برداری
- سیستم های اطلاعات جغرافیایی، نقشه برداری مواجهه با خطر، نقشه برداری آسیب پذیری، نقشه برداری ریسک.
- مدیریت اطلاعات و فناوری
- استانداردهای تبادل داده و اطلاعات، پایگاه های داده و مدیریت اطلاعات، پورتال ها، مدیریت دانش، شبکه ها و جوامع عملی، ICT.
- شناسایی و ارزیابی ریسک
- کشورهای در حال توسعه جزیره ای کوچک
- جزایر کوچک و کشورهای در حال توسعه (SIDS)، جزایر کوچک، تاب آوری ساحلی.
- فناوری فضایی و هوایی
- تصاویر ماهواره ای، رصد زمین، سنجش از دور، فناوری زمین فضایی، پهپاد، پهپادها، تصاویر نوری و راداری، ماهواره های هواشناسی.
- ریسک سیستمیک
- ریسک های سیستمی در سراسر سیستم ها و بخش ها موج می زنند، خطرات جدیدی را ایجاد می کنند و تهدیدات موجود را تقویت می کنند - و در نهایت کل سیستم ها را تهدید می کنند. مدیریت ریسک های سیستمیک شامل اتخاذ یک رویکرد سیستمی، کار در سیلوها است.
- **بازگشت و بهبود recovery**
- برای کاهش خطر درازمدت، بهبودی زودهنگام، سرپناه، بازسازی، مسائل روانی-اجتماعی برای توانبخشی، برنامه ریزی بهتر و بشردوستانه را بازسازی کنید.

اثرات تغییرات آب و هوایی باعث می شود که رویدادهای مخاطره آمیز موجود شدیدتر شوند و با فراوانی بیشتری رخ دهند. این تأثیرات با خطرات و تهدیدهای دیگری مانند درگیری، اپیدمی یا تورم ترکیب می شود و بلایای پیچیده را ایجاد می کند.

برای معکوس کردن این ماریپچ، کشورها و جوامع باید سیستم هایی بسازند که بتوانند از ریسک ها جلوگیری یا آن ها را بهتر مدیریت کنند. توانایی برای مقاومت در برابر خطر، و بازیابی از بلایا، به شیوه ای که شرایط قبل و یا بهتر برگشته، ریشه تاب آوری است.

GAR ۲۰۲۳ خواستار آن است که تاب آوری پایه و اساس تلاش ها برای دستیابی به اهداف توسعه پایدار در همه اهداف، تضمین تعادل بین مردم (تاب آوری اجتماعی)، سیاره (تاب آوری زیست محیطی)، و رفاه (تاب آوری اقتصادی) باشد:

۱. دسترسی به سیستم های هشدار اولیه بلایا
۲. افزایش خطر خشکسالی و ناامنی غذایی
۳. جابجایی اجباری و پیامدهای آموزشی منفی
۴. سیاره
۵. افزایش تنش آبی و افزایش جمعیت
۶. افزایش تخریب زمین و از بین رفتن تنوع زیستی
۷. افزایش استرس گرمایی و مصرف انرژی
۸. افزایش آلودگی هوا و مرگ و میر
۹. رفاه
۱۰. افزایش خطر سیل و شهرنشینی
۱۱. افزایش گرما و فقر
۱۲. خطر تغییرات آب و هوایی برای زیرساخت های ساحلی

در ادامه تعدادی توصیه برای افزایش سرمایه گذاری تاب آوری در هر دو بخش دولتی و خصوصی، به ویژه برای آسیب پذیرترین کشورها، ارائه می شود:

کمبود تاب آوری: مردم تعداد بلایای ثبت شده در طول ۵۰ سال گذشته ۵ برابر شده

است و این روند در حال افزایش است. مواجهه کشورهای که در حال حاضر تعداد زیادی از مردم تحت تاثیر بلایای طبیعی قرار دارند در حال افزایش است.

هشدارهای اولیه برای همه به شرط اتخاذ اقدامات کاهش ریسک، افزایش مواجهه لزوماً منجر به افزایش تلفات و هزینه های اقتصادی نمی شود. سیستم های هشدار زودهنگام (EWS) در حال حاضر در کاهش تاثیر خطرات مؤثر بوده اند.

۶۲ میلیون نفر در دو دهه گذشته که مستقیماً تحت تاثیر فاجعه قرار گرفته اند در کشورهای زندگی می کرده اند که EWS عملیاتی ندارند. این بدان معناست که بدون افزایش سرمایه گذاری در ایجاد تاب آوری از طریق گسترش سیستم های هشدار اولیه، پیش بینی می شود که کشورهای در حال توسعه با ادامه رشد جمعیت، بیشتر تحت تاثیر خطرات قرار بگیرند.

خوشبختانه اکثر کشورهای که بیشترین مواجهه با خطرات را دارند در حال حاضر مجهز به سیستم های هشدار اولیه شده اند. این سیستم ها در اکثر مواقع مؤثر بوده اند. با این حال، بسیاری از آنها شکاف هایی دارند که باید فوراً برطرف شوند.

Action case : Barbados

کشور جزیره ای کارائیب به طور مرتب در معرض خطرات متعددی از جمله سیل و طوفان قرار دارد. تنها در سال ۲۰۲۲، این جزیره هشت طوفان را تجربه کرد که خسارات گسترده ای



به بار آورد.

سیستم هشدار زودهنگام (EWS) این کشور منابع داده ای از مرکز هشدار سونامی اقیانوس آرام تا Google Play را برای کاهش تاثیر انواع خطرات هواشناسی ترکیب می کند و بیماری ها را پیش بینی، ظرفیت گسترده و تطبیق پذیری این سیستم ها را نشان می دهد.

دبیر کل سازمان ملل متحد ابتکار هشدارهای اولیه برای همه (EW4All) را در سال ۲۰۲۲ راه اندازی کرد تا اطمینان حاصل شود که کل جهان تا پایان سال ۲۰۲۷ تحت پوشش EWS قرار خواهد گرفت.



## نقش تاب آوری در عبور از بلایای طبیعی

نقش تاب آوری در عبور از بلایای طبیعی مبحث فراگیر و گسترده ای است. هر بلای طبیعی، تدابیر و راهکارهایی برای پیشگیری و جلوگیری دارد. آموزش های سراسری برای تمامی اقشار، راه حل مناسبی برای به حداقل رساندن آسیب ها می باشد. بلایای طبیعی علاوه بر آسیب زدن به بافت شهری، می تواند روحیه افراد را نیز تحت تاثیر خود قرار می دهد. تاب آوری در بلایای طبیعی به عنوان یک سرمایه اجتماعی محسوب می شود. هر جامعه ای که بیشتر دارای این سرمایه باشد، آسیب های کمتری خواهد داشت. میزان اعتماد در جامعه، توافق و نظم در اجتماع می تواند باعث ارتقاء تاب آوری آسیب رسانی های گروهی، موثرتر از امدادسانی های شخصی هستند. تاثیر تاب آوری و بلایای طبیعی بر انسان و جامعه تاب آوری و بلایای طبیعی تاثیرات بسیاری روی انسان دارند. جامعه و انسان تاب آور در مواجهه با بلایای طبیعی، راه حل هایی دارند. این راه حل ها منجر به کاهش پیدا کردن آسیب ها می شود. انسان تاب آور با وقوع هر مصیبت طبیعی

از جمله سیل و زلزله ظرفیت های خود را تبدیل به روند مثبت می کند. با سازماندهی عملکرد خود، تلاش می کند تا در یک سطح بهتری زندگی کند. نقش تاب آوری در عبور از بلایای طبیعی به حدی موثر است که انسان می تواند، حقایق ناشی از وقوع بلایای طبیعی را راحت تر بپذیرد. سپس اقدام به ترمیم صدمات روحی و روانی خود نماید. جامعه هم از آسیب های این بلایا، دچار بحران می شود. چنانچه ساختمان ها ضد زلزله ساخته شوند و یا سدسازی انجام شود، آسیب های ناشی از حوادث غیرمترقبه تا حد بسیار زیادی کاهش پیدا می کنند. راهکارهای افزایش تاب آوری در حوادث غیر مترقبه نقش تاب آوری در عبور از بلایای طبیعی به حدی است که می تواند آثار مخرب بلایا را به حداقل برساند. فرهنگ سازی و آموزش فراگیر برای کودکان و بزرگسالان، از دیگر راهکارها، برای افزایش تاب آوری می باشند. بهترین راه عبور از بحران، این است که با خوش فکری کردن، آموزش های لازم برای تاب آوری در بلایای طبیعی را از دوران کودکی

آموخت. آموزش حین بحران، خیلی کارآیی نخواهد داشت. نقش تاب آوری در عبور از بلایای طبیعی آنقدر مهم است که انسان وادار شده، به فکر راهکار باشد. در تاب آوری، هدف اصلی افزایش و بهبود عملکرد انسان و جامعه در

استفاده از کلمه تاب آوری در برابر بلایا و حوادث چند سالی است که در قاموس مدیریت بلایا و حوادث رو به افزایش نهاده است اما علیرغم استفاده وسیع از این کلمه در رشته های مختلف علوم، هنوز تعریف شفاف و واضحی از آن ارائه نشده است. یکی از دلایل این عدم شفافیت این مسئله است که موضوع تاب آوری یک مسئله ذهنی بوده و بسته به شرایط فرهنگی و اجتماعی جوامع، ممکن است مفهوم آن تغییر یابد. مطالعه مرور نظام مندی که



روبرو شدن با بلایا است. برنامه ریزی اصولی، ارزیابی ایمن بودن ساختمان ها، راه حل هایی برای ارتقای تاب آوری هستند. آماده بودن مسئولین و مردم، اختصاص منابع پولی برای مناطق بیشتر در معرض، تدابیر موثر افزایش تاب آوری برای عبور قهرمانانه از بلایای طبیعی می باشند.

## مروری بر مفاهیم و کارکرد تاب آوری جوامع در برابر بلایا و حوادث

متحد (UNISDR) می باشد. بر اساس تعریف این نهاد در سال ۲۰۰۹، تاب آوری در برابر بلایا و حوادث عبارت است از «توانایی یک نظام، جامعه یا اجتماع در معرض مخاطره به منظور مقاومت، جذب، تعدیل و بازیابی اثرات ناشی از مخاطرات در زمان مناسب و موثر به طوری که بتواند ساختارها و عملکردهای اساسی خود را نگهداری و بازیابی نماید.» با توجه به تعریف ارائه شده و هم چنین نزدیکی مفهومی این واژه با واژگان مشابه دیگر، در این نوشته سعی داریم به تفاوت های موجود بین این واژگان پرداخته و سپس کارکرد تاب آوری در برابر بلایا و حوادث را تبیین نماییم.

تاب آوری به عنوان بخشی از ارزیابی خطر این موضوع که احتمال وقوع یک حادثه بستگی به دو عامل اصلی مخاطره و آسیب پذیری دارد، امری بدیهی و مبرهن است. همه می دانیم که میزان آسیب پذیری در این فرمول بسته به میزان مواجهه (Exposure)، میزان تاثیرپذیری جامعه (Susceptibility) و میزان تاب آوری (Resilience) جامعه در برابر حوادث و بلایا، متفاوت خواهد بود. فلذا می توان اینطور استنباط کرد که تنها عاملی که رابطه معکوس با میزان خطر دارد، تاب آوری است. از آنجا که موضوع ارزیابی خطر، اساسا یک از اقداماتی است که به منظور شناخت و تحلیل خطر، اولویت بندی میزان خطر بلایا و برنامه ریزی برای مدیریت خطر بلایا (Disaster Risk Management) انجام می شود، بالطبع ارزیابی تاب آوری نیز از جمله اقداماتی است که قبل از وقوع حوادث باید انجام شود تا توانایی یک جامعه برای جذب، تعدیل و پاسخ به حادثه شناخته شده و برای آن برنامه ریزی کرد.

در سال ۲۰۱۱ توسط موری و همکارانش انجام شده است، نشان می دهد که در تعاریف ارائه شده در رشته های مختلف علمی، مفاهیم مشترکی برای تاب آوری در برابر بلایا شامل ارتباطات، یادگیری، تطابق، هشدار همگانی خطر، اعتماد و سرمایه اجتماعی، حکمرانی خوب و آمادگی و برنامه ریزی مناسب را شامل می شود. این مطالعه پیشنهاد می نماید که برای برنامه ریزان بلایا و حوادث، مناسب ترین تعریف، تعریف ارائه شده توسط بخش استراتژی بین المللی کاهش خطر بلایای سازمان ملل

ظرفیت جامعه شرط لازم برای تاب آوری در برابر بلایا



طبق تعریف UNISDR، ظرفیت (Capacity) عبارت است از مجموع نقاط قوت، داشته ها و منابع یک سازمان یا یک جامعه برای تحقق اهداف آن سازمان، در حالیکه بر اساس تعریف همین نهاد بین المللی، تاب آوری (Resilience)، عبارت است از توانایی یک سازمان یا یک جامعه در معرض مخاطره در استفاده از ظرفیت های خود برای جذب و پاسخ به خطر در زمان معین و به صورت موثر. براین اساس کاملا واضح و مبرهن است که داشتن ظرفیت جذب و پاسخ به حوادث و بلایا، شرط لازم برای تاب آوری جامعه می باشد. اما از آنجایی که استفاده از این منابع نیاز به توانایی استفاده از منابع جامعه دارد، می توان اینطور عنوان کرد که وجود ظرفیت مدیریت خطر بلایا شرط لازم برای ایجاد تاب آوری بوده، اما کافی نیست. چه بسا وجود منابع فراوان بدون توانایی استفاده از آنها نه تنها باعث کاهش خطر نمی گردد، بلکه خود می تواند مشکلاتی را هم ایجاد نماید.

**تاب آوری، بودن یا ساختن؟ مسئله این است!**

با توجه به مطالب فوق، می توان اینگونه استنباط نمود که تاب آوری در برابر بلایا و حوادث نیز مثل هر توانایی دیگری، می تواند به صورت طبیعی و ذاتی در جامعه یا سیستم وجود داشته باشد یا اینکه توسط اقدامات برنامه ریزی شده انسانی ایجاد گردد. اینجاست که تفاوت بین دو مفهوم کلی تاب آوری (Disaster Resilience) و ایجاد تاب آوری در برابر بلایا و حوادث (Building Disaster Resilience)، مشخص می گردد، اما آنچه برای مدیریت خطر بلایا و حوادث مهم است، این نکته است که این توان به صورت هدفمند استفاده شده و یا ایجاد و ارتقاء یابد.

**سنجش تاب آوری فرایندی قبل از وقوع حوادث و بلایا**

نگاهی دیگر بار به تعریف ارایه شده از تاب آوری توسط UNISDR، نکته پنهان اما بسیار مهمی را مشخص می کند و آن این مسئله است که تاب آوری عبارت است از «توانایی یک جامعه در معرض مخاطره» برای جذب، تعدیل و پاسخ به موقع و موثر به پیامد های آن مخاطره. به عبارت دیگر می توان اینگونه بیان نمود که هر چند نمود عینی تاب آوری در مراحل آمادگی، پاسخ و بازتوانی بلایا و حوادث است، اما شناخت، ارزیابی، تحلیل و برنامه ریزی برای ایجاد تاب آوری در مرحله قبل از وقوع حادثه است که معنی و مفهوم پیدا می کند. بر اساس همین استدلال می توان اینگونه نتیجه گیری کرد که سنجش میزان تاب آوری علاوه بر اینکه بخشی از فرایند ارزیابی خطر می باشد، به خودی خود نیز فرایندی است که ریشه در جامعه در معرض مخاطره دارد. به بیان دیگر باید اینگونه عنوان کرد که سنجش میزان تاب آوری در برابر بلایا و حوادث در جوامع آسیب دیده وقتی می تواند معنی و مفهوم داشته باشد که یا در مرحله بازتوانی و با رویکرد پایداری جامعه و برای ساختن یک جامعه تاب آور انجام شود و یا در جامعه ای انجام شود که میزان تاب آوری آن قبلاً ارزیابی شده است و این ارزیابی در واقع میزان واقعی بودن سنجش قبلی را نشان دهد.



**تقویت مهارت تاب آوری**

تاب آوری چیزی است که افراد می توانند در خود تقویت کنند. والدین همچنین می توانند به کودکان خود کمک کنند تا انعطاف پذیر شوند. مراحل مشخصی وجود دارد که می تواند به انعطاف پذیری بیشتر منجر شود.



- خودآگاهی را توسعه دهید: درک اینکه چگونه معمولاً به استرس و ناملایمات پاسخ می دهید اولین گام به سوی یادگیری استراتژی های سازگارتر است. خودآگاهی همچنین شامل درک نقاط قوت و شناخت نقاط ضعف است.
- افکار منفی را دوباره قالب بندی کنید: افراد انعطاف پذیر می توانند موقعیت های منفی را واقع بینانه ببینند، اما به گونه ای که بر سرزنش یا تفکر در مورد چیزهایی که نمی توان تغییر داد، تمرکز نکنند. به جای اینکه ناملایمات را غیرقابل غلبه در نظر بگیرید، افکار را مجدداً تنظیم کنید تا به دنبال راه های کوچک برای مقابله با مشکل و ایجاد تغییراتی باشید که به شما کمک کند.
- به دنبال پشتیبانی باشید: صحبت کردن در مورد مشکلات زندگی آنها را از بین می برد، اما اشتراک گذاری با یک دوست یا یکی از عزیزان حامی می تواند باعث شود مردم احساس کنند که کسی را دارند که می تواند از توسعه تاب آوری حمایت کند. بحث کردن درباره مسائل با دیگران همچنین می تواند به افراد کمک کند تا در مورد چالش هایی که با آن روبه رو هستند بینش پیدا کنند یا حتی ایده های جدیدی برای مدیریت آنها ارائه دهند. برای کمک به کودک در ایجاد یک شبکه حمایتی، بزرگسالان باید سعی کنند مهارت های اجتماعی خوب مانند به اشتراک گذاشتن احساسات، همدلی، همکاری و کمک به دیگران و ابراز قدردانی را الگوبرداری کنند و به یاد داشته باشند که رفتار خوب کودک را تقویت کنند.
- روی آنچه در کنترل است تمرکز کنید: وقتی با یک بحران یا مشکل مواجه می شویم، می توان به راحتی تحت تأثیر چیزهایی قرار گرفت که بسیار فراتر از کنترل ما هستند. به جای اینکه آرزو کنیم راهی برای بازگشت به گذشته یا تغییر چیزها وجود داشت، تمرکز بر آنچه می توانیم مستقیماً تأثیر بگذاریم می تواند مفید باشد. بزرگسالان همچنین می توانند با صحبت در مورد موقعیت خود و کمک به آنها در برنامه ریزی برای چگونگی واکنش کودکان، این مهارت را تشویق کنند.

**نشانه های تاب آوری**

- افراد انعطاف پذیر اغلب دارای تعدادی ویژگی متفاوت هستند که به آنها کمک می کند تا با چالش های زندگی مقابله کنند. برخی از نشانه های تاب آوری عبارتند از:
  - ذهنیت نجات یافته: وقتی مردم انعطاف پذیر هستند، خود را به عنوان بازماندگان می بینند. آنها می دانند که حتی زمانی که کارها سخت است، می توانند تا زمانی که از پس آن برآیند، به راه خود ادامه دهند.
  - تنظیم موثر هیجانی: تاب آوری با توانایی مدیریت احساسات در مواجهه با استرس مشخص می شود. این بدان معنا نیست که افراد تاب آور احساسات قوی مانند خشم، غم یا ترس را تجربه نمی کنند. این بدان معنی است که آنها تشخیص می دهند که این احساسات موقتی هستند و می توان آنها را مدیریت کرد تا زمانی که آنها از بین بروند.
- احساس کنترل: افراد تاب آور تمایل به داشتن یک مرکز کنترل درونی قوی دارند و احساس می کنند که اقدامات آنها می تواند در تعیین نتیجه رویدادها نقش داشته باشد.
- مهارت های حل مسئله: وقتی مشکلاتی پیش می آیند، افراد تاب آور به طور منطقی به موقعیت نگاه می کنند و سعی می کنند راه حل هایی ارائه دهند که تفاوت ایجاد کند.
- شفقت به خود: یکی دیگر از نشانه های تاب آوری نشان دادن خودپذیری و شفقت به خود است. افراد تاب آور با مهربانی با خود رفتار می کنند، مخصوصاً وقتی کارها سخت است.
- حمایت اجتماعی: داشتن یک شبکه قوی از افراد حامی یکی دیگر از نشانه های تاب آوری است. افراد تاب آور اهمیت حمایت و دانستن زمان نیاز به درخواست کمک را می دانند.



# تاب آوری برای همه  
# مبارزه با نابرابری برای آینده ای تاب آور



# نوع شناسی و انواع تاب آوری

تحقیقات پیشین در مورد تاب آوری، براساس دو دیدگاه مختلف شکل گرفته‌اند: یکی دیدگاه ایستا و دیگری دیدگاه پویا. مکتب فکری ایستا، تاب آوری را توانایی احیا کردن و تجدید نیرو، جایی که فرد بعد از موقعیت استرس‌زا و پیش‌بینی نشده باز می‌ایستد، در نظر می‌گیرد. این دیدگاه درباره تاب آوری، شبیه توانایی یک ماده در بازیابی شکل و خصیصه‌های اصلی‌اش پس از کشیده شدن است. مکتب فکری پویا، که نگرشی ماورای ترمیم ساده بعد از شوک‌ها دارد، در عوض بر هماهنگی مستمر با تغییر، و ایجاد فرصت‌های جدید تأکید دارد. بنابراین، از نظر این مکاتب، توانایی تاب آوری سازمانی چیزی است که نه تنها معضلات حاضر را حل می‌کند، بلکه توانایی سازمان را به اتخاذ اعمالی در جهت پیکربندی مجدد به طور اثربخش و بیشتر شدن منابع سازمانی تشکیل می‌دهد. تاب آوری، به خودی خود، مفهومی تدریجی و توسعه‌ای است که در طول زمان شکل گرفته است که در آن، تجربیات و یادگیری متقابل به تدریج، قابلیت اداره مشکلات و استرس را فراهم می‌کنند. براساس دیدگاه پویا، ظرفیت تاب آوری، ظرفیتی است که، به طور مستمر، بر چالش‌ها غلبه می‌کند و فرصت‌های جدید را شناسایی می‌کند. هال و

همکارانش در بحث درباره تاب آوری سازمانی، اذعان می‌کنند، مهم است که تاب آوری را از انعطاف‌پذیری، چابکی و انطباق‌پذیری متمایز کنیم؛ اگرچه این سه مفهوم عناصر مشترکی با تاب آوری دارند، با این حال، مفاهیم متفاوتی هستند. در ادبیات تاب آوری، به سطوح سه‌گانه‌ای از تاب آوری اشاره شده است: تاب آوری فرد، اجتماع و ملی. در برخی مطالعات، دو سطح آخر به‌عنوان تاب آوری اجتماعی در نظر گرفته شده‌اند. برخی از پژوهش‌ها نیز تاب آوری را دارای سطوح چندگانه‌ای مثل فردی، اجتماعی، نهادی، ملی، منطقه‌ای و جهانی دانسته‌اند. پژوهش دیگری تاب آوری را با سطوح و اجزای متفاوت‌تری بررسی کرده است. این پژوهش تاب آوری ملی را دارای زیر سیستم‌های زیر می‌داند:

۱. زیر سیستم اقتصادی: مشتمل بر جنبه‌هایی از قبیل محیط اقتصاد کلان، بازار کالا و خدمات، بازار مالی، بازار کار، پایدارپذیری و بهره‌وری و مانند آن‌ها.

۲. زیر سیستم زیست‌محیطی: مشتمل بر جنبه‌هایی مانند منابع طبیعی، شهرسازی و سیستم زیست‌بوم شناختی.

۳. زیر سیستم حکمرانی: مشتمل بر جنبه‌هایی همچون نهادها، دولت،

رهبری، سیاست‌ها و قوانین.

۴. زیر سیستم زیرساخت‌ها: مشتمل بر جنبه‌هایی همچون زیرساخت‌های حساس (مخابرات، انرژی، سلامت، حمل و نقل و آب).

۵. زیر سیستم اجتماعی: مشتمل بر جنبه‌هایی همچون سرمایه انسانی، سلامت، اجتماع و افراد

۵. تاب آوری فردی

یک رویکرد به تاب آوری، با این فرض که امنیت و تهدیدات به‌وسیله افرادی که امنیت یا عدم امنیت را در یک رفتار فردی تجربه می‌کنند، ارزیابی می‌شود، قائل به این است که تاب آوری باید یک حالت یا خصیصه فردی در نظر گرفته شود. تاب آوری به‌وسیله بونانو به‌عنوان توانایی فرد در حفظ سطح ثابتی از عملکرد پس از حوادث دلخراش و به‌عنوان خط سیری از سلامت عملکرد در طول زمان تعریف شده است. براساس این دیدگاه، تاب آوری فردی به توانایی فرد در استمرار عملکرد مناسب، در حین و بعد از بحران، یا حوادث دلخراش در همه سطوح رفتاری و فائق شدن موفقیت‌آمیز بر الزامات در حال تغییر محیط اشاره دارد. بعضی محققان تاب آوری را به‌عنوان یک تمایل شخصیتی که اجزایی نظیر سخت‌رویی یا حس انسجام را عرضه می‌کند، در نظر گرفته‌اند. به‌عنوان یک تمایل شخصیتی، تاب آوری فاکتورهایی از قبیل میل به بقا، ادراک یک موقعیت به مثابه موقعیتی چالش‌برانگیز، حسی از تعهد و کنترل، حسی از معنا، خودکارآمدی و خوش‌قریحگی عالمانه را در بر می‌گیرد.

یکی از مدل‌های تاب آوری فردی، مدل آنتونوفسکی به نام ساس (SOC) است که سه جزء را در بر می‌گیرد: فهم‌پذیری: حدی که در آن فرد جهان



را منظم و مشکلاتی را که فرد با آن روبروست، قابل فهم و روشن درک می‌کند.

مدیریت‌پذیری: حدی که در آن فرد معتقد است منابع مورد نیاز برای فائق شدن موفقیت‌آمیز، تحت اختیار هستند، یا در اختیار دیگری قرار دارند که فرد بر آن‌ها متکی است.

معناداری: حدی که در آن فرد احساس می‌کند که مشکلات و نیازهایی که به‌واسطه زندگی مطرح می‌شوند، چالش‌های ارزشمند تعهد و درگیر شدن هستند.

۶. تاب آوری سازمانی

مفهوم تاب آوری سازمانی، اولین بار، برای توصیف نیاز سازمان‌ها به پاسخ به یک محیط کسب‌وکار به‌سرعت در حال تغییر استفاده شد. همل و والکینگز (۲۰۰۳)، آینده‌نگری شگرفی را در مقاله‌شان به واسطه پیش‌بینی بحران اقتصادی جهانی که بعدها منجر به فروپاشی برخی از شرکت‌های آمریکایی سنتی شد نشان دادند. آن‌ها عنوان کردند سازمان‌هایی موفق بودند که ماهیت پویای کسب‌وکارشان را (رقبا، فناوری، قابلیت دسترسی و ارزش مالی، مالیات، خط‌مشی دولتی و نیازهای و انتظارات مشتریان) فهم کردند و توانایی و تمایل به سازگاری با تغییرات ناگهانی و بزرگ محیط را داشتند. با توجه به این مسئله، همل و والکینگز،



اظهار کردند که سازمان‌های موفق باید همانند اکوسیستم‌های تاب‌آور که به طور دائم در حال سازگاری با محیط خارجی هستند، تکامل پیدا کنند. سازمان‌های تاب‌آور باید کارمندی انعطاف‌پذیر، زنجیره‌های تأمین انطباق‌پذیر (تنوعی از محصولات که در آن، تنوعی از مشتریان را ارضا کند)، و ساختارهای سازمانی چابک داشته باشند.

در سال‌های اخیر، مفهوم تاب آوری سازمانی، تمرکز خود را از سازمان‌های بخش خصوصی به سازمان‌های دولتی تغییر داده است که وسعت و قلمرو تهدیداتی که با آن‌ها روبرو هستند، باز تعریف شده است. سویل و همکاران اشاره می‌کنند که سازمانی تاب‌آور است که بتواند اهداف محوری‌اش را در حالت فاجعه محقق کند. این تنها به معنی کاهش اندازه و فراوانی بحران‌ها (آسیب‌پذیری) نیست، بلکه به معنای بهبود توانایی و سرعت سازمان در مدیریت بحران‌ها به طور اثربخش

نیز هست (ظرفیت سازگاری). ظرفیت تاب آوری سازمان از طریق منابع مختلفی ایجاد می‌شود. برای مثال، ریچر و سادرگن (۲۰۰۸) در مقاله خود، چهارچوبی مفهومی را برای ارزیابی ظرفیت تاب آوری سازمانی ارائه کرده‌اند. در این چهارچوب مفهومی، منابع چهارگانه ساختاری، شناختی، ارتباطی و عاطفی ظرفیت تاب آوری را در سازمان ایجاد می‌کنند. منابع ساختاری: بر این دلالت دارد که سازمان ساختارهای شفافی دارد که فعالیت‌ها را تسهیل می‌کند و بر می‌انگیزاند. به‌علاوه، بینش‌ها و طرح‌های قوی، منابع مالی کافی، یک موقعیت مشروع، یک اختیار شفاف، قدرت رسمی کافی و خط‌مشی جهت تسهیل همه اعمالی که در ایجاد تاب آوری دخیل‌اند. منابع شناختی: تاب‌آور ساختن به توانایی ایجاد راه‌حل‌های بدیع و مناسب وابسته است و افراد سازمان، جهت خلاق شدن، نیاز به انگیزش دارند. منابع شناختی بر وجود مهارت‌های کافی، دانش و شایستگی در سازمان، یا دسترسی آسان به دانش تخصصی، مرشدان کارآموده [۶] یا افراد با ذکاوت در بحث مسائل انتقادی دلالت دارد. منابع شناختی ایجاد پاسخ‌های غیر متداول به چالش‌های پیش‌بینی‌نشده هستند.

منابع ارتباطی: منابع ارتباطی، روابط درونی و بیرونی سازمان

هستند که در پاسخ به چالش‌های محیطی استفاده می‌شوند. مثال‌هایی شامل همکاران در سازمان‌های دیگر، شرکای خارجی و دیگران مهم از قبیل پیمانکاران فرعی، مشاوران، مشتریان یا سیاستمداران. داشتن منابع ارتباطی، به معنای داشتن شبکه‌هایی است که بتوانند پویا باشند و افراد در آن شبکه‌ها گزارش ارائه کنند و در داده یا انواع دیگر پشتیبانی، دخالت داشته باشند.

منابع عاطفی: منابع عاطفی، به‌عنوان احساسات صمیمیت، حمایت، اعتماد، احترام و اشتراک اختیار (بین همکاران) تعریف شده است. اهمیت ویژه کیفیت عاطفی‌ای است که گاه از آن به‌عنوان نگاه مثبت یاد می‌شود؛ یعنی یک فرض متقابل که نیات دیگران خوب است و اینکه دیگران نهایت تلاششان را در جهت یاری و کمک و نه آسیب یا تخریب بکار می‌گیرند.

همه برای همه # مبارزه با نابرابری برای آینده‌ای تاب‌آور

۷. تاب‌آوری جامعه

واژه تاب‌آوری اجتماعی در دهه اخیر مصطلح شده و متداول است. فجایع طبیعی و غیرطبیعی آشکارا نشان می‌دهند که مدیریت بلایای وسیع و کلان یکی از چالش‌های عمده همه انواع سازمان‌های دولتی، خصوصی و مردم‌نهاد است.

کاسیاپو و همکارانش (۲۰۱۱) تاب‌آوری جامعه را به‌عنوان ظرفیت پروراندن، پرداختن به روابط مثبت و حفظ آن‌ها و پایداری کردن و بازیابی از استرس‌زاهای زندگی و انزوای اجتماعی تعریف کرده‌اند. طبق دیدگاه آن‌ها، تاب‌آوری اجتماعی ذاتاً چندسطحی است و سه خصیصه را در بر می‌گیرد: الف) روش‌هایی که افراد با یکدیگر ارتباط پیدا می‌کنند (مثل موافقت، قابلیت اعتماد)؛ ب) منابع و ظرفیت‌های بین فردی (مثل تسهیم، گوش دادن با دقت)؛ ج) منابع و ظرفیت‌های فزاینده (مثل هویت گروهی، مرکزیت).

فریدلند (۲۰۰۵) مدعی است که تاب‌آوری جامعه، از طریق توانایی جامعه در ساماندهی مجدد محیط‌های متخاصم و در حال تغییر به روش‌های جدید و نوآورانه، نشان داده شده است. تاب‌آوری جامعه مبتنی بر چهار پیش‌آیند است: ثروت اقتصادی و مساوات‌طلبی بیشتر توزیع منابع، سرمایه اجتماعی و حمایت اجتماعی جامعه، اطلاعات و ارتباطات ارائه شده به اعضای جامعه در دوران بحران، شایستگی جامعه. این پیش‌آیندها، جامعه را در مواجهه با استرس و شوک توانمند می‌کنند. تاب‌آوری جامعه با اجزای عینی و ذهنی ارتباط دارد. از یک سو، به نیازهای فیزیکی از قبیل آب و غذا به‌علاوه تأمین‌کننده حمایت فیزیکی توجه دارد. از سوی دیگر، نگرش‌ها، ادراکات و احساسات شخصی را در جهت جامعه متحد از قبیل تهدیدات درک‌شده، در دسترس بودن منابع جامعه، انسجام اجتماعی و اعتماد به رهبری نشان می‌دهد. به نظر می‌رسد که بین پژوهشگران توافق وجود داشته باشد که تاب‌آوری جامعه منبع مهمی برای مواجهه با بلایای بزرگ و وقایع تکان‌دهنده کلان است.

۸. تاب‌آوری ملی

تاب‌آوری ملی شاید کمترین وجه تحقیق شده در تمام موضوعات تاب‌آوری باشد. با این حال، تاب‌آوری ملی مفهومی بااهمیت، به‌خصوص برای حکومت ایران تلقی می‌شود. برای ایران، مفهوم تاب‌آوری ملی، فاکتوری کلیدی در مواجهه و تحمل چالش‌های جاری و آینده است.

چندین مطالعه تاب‌آوری را یک پدیده اجتماعی در نظر گرفته‌اند و آن را برحسب تاب‌آوری ملی بررسی کرده‌اند. مفهوم تاب‌آوری ملی و اجتماعی مسئله پایداری و قوت جامعه در حوزه‌های متنوع را ملاحظه می‌کند. بن‌دُر، هالپرین، هیرش - هافلر و کانتی، چهار جزء اجتماعی اصلی را به این نوع از تاب‌آوری نسبت داده بودند: عرق ملی، خوش‌بینی، همبستگی اجتماعی و اعتماد به نهادهای عمومی و سیاسی. آن‌ها استدلال کردند که هنگام بروز تعارضی سخت، افراد یک جامعه تاب‌آور پایداری

ماندگار در حفظ این اجزا را به نمایش می‌گذارند.



به عقیده کانتی و همکارانش، تاب‌آوری ملی عنصر توانایی جامعه را در ارتقای امنیت ملی و نیز در اینکه تاب‌آوری ملی نمی‌تواند به جنبه‌های نظامی، اقتصادی یا بالینی - روان‌شناختی محدود شود نادیده گرفته است. در جوامع دموکراتیک، جنبه‌های روان‌شناختی - سیاسی، اذقیبل اعتماد به دولت و نهادهای سیاسی بعلاوه عرق ملی و ادراکات تهدید برون گروهی، نقش مهمی را در مشارکت و به دست آوردن سرمایه اجتماعی ایفا می‌کنند که به تبع آن منجر به سطوح بالای تاب‌آوری می‌شود.

انجمن پژوهش ملی آمریکا در گزارش خود با عنوان «چگونگی افزایش تاب‌آوری ملی در برابر بلایا با نگاهی به خصیصه‌های ملت تاب‌آور در سال ۲۰۳۰»، خصیصه‌های ملت تاب‌آور را به این شرح اعلام می‌کند:

در سال ۲۰۳۰، ملت، از افراد تا بالاترین سطح دولت، یک فرهنگ تاب‌آور را پذیرفته‌اند. اطلاعات در مورد ریسک‌ها و آسیب‌پذیری افراد و جماعات، شفاف و به راحتی برای همه قابل دسترس است. سرمایه‌گذاری‌های پویاگرانه و تصمیمات ختمشی، شامل سرمایه‌گذاری و تصمیمات در خصوص آمادگی، کاهش و بازیابی، که خسارات طبیعی، هزینه‌ها و پیامدهای اجتماعی - اقتصادی بلایا را کاهش داده است. ائتلاف‌های اجتماعی، به طور گسترده، سازماندهی، شناسایی و حمایت شده‌اند تا خدمات ضروری را، قبل و بعد از وقوع بلایا، ارائه دهند. بازیابی پس از بلایا سریع است و تأمین مالی سرمایه خصوصی را شامل می‌شود. سرانه هزینه فدرال از پاسخگویی به بلایا، برای یک دهه در حال کاهش بوده است.

ملت سهم مهمی در تحقق این چشم‌انداز آتی دارند. تحقق این نوع از تاب‌آوری در دو دهه، اقدامات و تصمیماتی را در همه سطوح دولت، در بخش خصوصی و جماعات شامل می‌شود.

نویسنده مقاله حاضر پیشنهاد می‌کند در ختمشی‌گذاری‌های عمومی، از ختمشی‌های منفعلانه و واکنشی به سمت ختمشی‌های فعال و پیشگیرانه حرکت شود. به نظر می‌رسد در حال حاضر، سیاست‌های مخاطرات ملی در کشور ما بیش از آنکه مکانیسم‌هایی را برای توسعه و حفظ تاب‌آوری مناسب قبل از وقوع بلایا داشته باشد، بر ختمشی‌های واکنشی و پاسخگویی بعد از وقوع رخدادها متمرکز است. یکی دیگر از راه‌های ارتقای تاب‌آوری، فرهنگ تاب‌آوری است. یعنی شهروندان مخاطرات محیط اطرافشان را بشناسند و مسئولیت شخصی خودشان را به منظور آمادگی برای رویارویی با پیامدهای مخاطرات درک کنند. از سوی دیگر، اخیراً برخی از تحقیقات به نقش سرمایه اجتماعی در تاب‌آوری ملی و اجتماعی اشاره کرده‌اند و آن را یکی از عوامل مؤثر بر ارتقای تاب‌آوری ملی دانسته‌اند.

در این میان، حاکمیت باید به نقش بی‌بدیل سازمان‌های مردم‌نهاد و غیردولتی توجه داشته باشد. بسیاری از این سازمان‌ها و مراکز می‌توانند حمایت مناسبی را در قبل و بعد از وقوع سازمان در تاب‌آورتر کردن مردم داشته باشند.

۹. ارزیابی تاب‌آوری ملی

در بررسی‌های محقق، در خصوص ارزیابی تاب‌آوری ملی معیار و سنجه معتبر و پیکاربردی در ادبیات تحقیق به چشم نمی‌خورد. با این حال، در اینجا به برخی از ابزارهای سنجش و ارزیابی تاب‌آوری ملی می‌پردازیم:

مجمع جهانی اقتصاد، دو نظرسنجی را به‌عنوان چارچوب ارزیابی



کیفی تاب‌آوری ملی ارائه کرده است:

نظرسنجی درک مخاطرات جهانی. این نظرسنجی برداشت کارشناسان را از تاب‌آوری کشورهای خود در برابر خطرات جهانی اندازه‌گیری می‌کند. برای مثال، از پاسخ‌دهندگان سؤال می‌شود: اگر این خطر را در کشور خود تجربه کنید، کشورتان چه توانایی‌ای برای انطباق با این تأثیرات دارد؟

در این نظرسنجی، پاسخ‌دهندگان توانایی کشورشان را در قبال پنج نوع از مخاطرات جهانی (اقتصادی، زیست‌محیطی، جغرافیای سیاسی، اجتماعی و تکنولوژیکی) ارزیابی کردند. نظرسنجی اجرایی. این نظرسنجی سؤالی برای ارزیابی اثربخش

دولت در مدیریت مخاطرات سال ۲۰۱۲ مطرح کرد. در این نظرسنجی از پاسخ‌دهندگان سؤال می‌شود: «اثربخشی مدیریت ریسک کلی دولت کشور خود را از لحاظ نظارت، آمادگی برای واکنش‌دهی، و تعدیل مخاطرات عمده جهانی (برای مثال، بحران مالی، بلایای طبیعی، تغییرات آب‌وهوایی، بیماری‌های همه‌گیر ...) را چطور ارزیابی می‌کنید؟» (غیاثوند و دیگران، ۱۳۹۳: ۱۴).

۱۰. جمع‌بندی  
چالش‌ها و مخاطرات محیطی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و امنیتی تاب‌آوری را به یکی از موضوعات مهم در سطح حاکمیتی تبدیل کرده است. بررسی‌های نویسنده مقاله حاضر از پژوهش‌های بین‌المللی در این حوزه، حاکی است که توجه محققان به سمت مطالعه تاب‌آوری به‌عنوان یک شاخص کلیدی رو به افزایش است. از جنبه دیگر، بررسی‌ها نشان می‌داد تاب‌آوری با توجه به نوع مخاطراتی که کشورها با آن مواجه بودند، رنگ‌وبو و زمینه خاصی به خود می‌گرفت؛ به این معنا که در کشورهایی که با مسئله تروریسم و مخاطرات امنیتی مواجه بودند، مطالعات و پژوهش‌های تاب‌آوری بیشتر معطوف به تاب‌آوری ملی در بُعد امنیت ملی بود. مثال آشکار این امر مطالعات گسترده رژیم صهیونیستی در خصوص تاب‌آوری ملی و شکل‌گیری انجمن‌های تاب‌آوری ملی در بُعد اجتماعی و امنیتی بود. کشورهای دیگر نظیر استرالیا نیز اقدام به تأسیس انجمن تاب‌آوری ملی و برپایی کنفرانس‌هایی درباره این موضوع کرده بودند.

بررسی ادبیات تاب‌آوری به طور دقیق‌تر، برخی محدودیت‌های بارز را نشان می‌دهد. همان‌طور که کیم‌هی (۲۰۱۴) نیز به آن‌ها اشاره کرده است:

الف) مفهوم تاب‌آوری غالباً، تا اندازه‌ای به طور سرسری تعریف شده است. به‌علاوه، به نظر می‌رسد تمایز آشکاری بین مفهوم تاب‌آوری و مفاهیمی از قبیل خوب بودن، سازگاری مناسب، کنار آمدن موفقیت‌آمیز و... وجود ندارد؛

ب) اعتبار ابزارهای اندازه‌گیری تاب‌آوری اجتماعی و ملی، به قدر کافی اثبات نشده است؛

ج) در مطالعات مختلف، ابزارهای متفاوتی برای اندازه‌گیری هر سطحی از تاب‌آوری به کار رفته است و بنابراین، مقایسه مطالعات مختلف را دشوار کرده است؛

د) پژوهش درباره تاب‌آوری بر سطح واحدی از تاب‌آوری متمرکز شده است؛ بدون اینکه ارتباطات ممکن بین سطوح مختلف تاب‌آوری را بیازماید.

بررسی‌ها حاکی از آن است که مطالعه چندانی در باب تاب‌آوری ملی صورت نگرفته است. در حالی که با توجه به ضرورت اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، به‌عنوان یکی از ارکان تاب‌آوری ملی، خلأ مفهوم‌پردازی و شاخص‌سازی در حوزه‌های مختلف تاب‌آوری ملی اعم از اقتصادی و اجتماعی احساس می‌شود. در این میان، با توجه به ماهیت چندگانه تاب‌آوری، پیشنهاد می‌شود که پژوهش‌ها به سمت مطالعات میان‌رشته‌ای بروند. امید است که پژوهش‌های آتی به شناسایی عوامل کلیدی مؤثر بر تاب‌آوری ملی حکومت ایران بپردازند و به طراحی مدلی جامع که دربرگیرنده ابعاد مختلف باشد، همت گمارند.



سومین شماره گاهنامه علمی و اجتماعی سبح  
نشریه انجمن علمی سلامت در بلایا و حوادث  
دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی  
دانشکده بهداشت و ایمنی  
مهر ماه ۱۴۰۲

صاحب امتیاز: انجمن علمی سلامت در بلایا و حوادث

مدیر مسئول: مسلم سارانی

سر دبیر: آزاده طاهر نژاد

طراحی و صفحه آرایی: زینب فدایی

طراحی جلد: عمران پیرزاده

منابع و نویسندگان: سایت UNDDR، آزاده طاهر نژاد، مهدی گل وردی، خانه تاب آوری  
ایران